

COP29

Baku
Azerbaijan

**“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği
Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar
Konferansı (COP29)’nin Ardından”
Bilgi Notu**

3 Aralık 2024

TUSIAD

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29)’nın Ardından” Bilgi Notu, 3 Aralık 2024

İçindekiler

- A. Giriş
- B. COP29’da öne çıkan başlıklara yönelik bilgilendirme
 - İklim Finansmanı – Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG)
 - Paris Anlaşması Madde 6 ve Karbon Piyasaları
 - Kayıp ve Zarar Fonu
 - Adaptasyon
 - Azaltım
 - Adil Geçiş
 - Küresel Durum Değerlendirmesi (*Global Stocktake*, GST) ve Fosil Yakıtlar
 - Temiz Enerji
 - Mukabil Tedbirler (*Response Measures*)
- C. Paris Anlaşması’na taraf ülkelerce verilen Ulusal Katkı Beyanları (NDC)
 - Türkiye tarafından gerçekleştirilen raporlamalar
- D. COP29 kapsamında açıklanan ve/veya geliştirilen bazı ortaklıklar, inisiyatifler ve taahhütler
- E. COP29 kapsamında paylaşılan bazı raporlar & yayınlar
- F. TÜSİAD & COP29

A. Giriş

Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29) 11-22 Kasım 2024 tarihleri arasında Azerbaycan’ın Bakü kentinde gerçekleştirildi. 65.000’den fazla kişinin katıldığı Zirve’de, ev sahibi Azerbaycan 2.229 delegeyle en geniş katılımcı grubunu oluşturdu. Katılım konusunda Brezilya 1.914 delegeyle ikinci sırada yer alırken, Türkiye ise 1.862 delegeyle üçüncü sırada yer aldı.¹

Finans COP’u olarak da anılan COP29, iklim finansmanı, azaltım, karbon piyasaları, kayıp ve zarar fonu, adaptasyon, adil geçiş, bilim, teknoloji ve inovasyon, tarım ve gıda güvenliği, su, yerel yönetimler, enerji geçişi, ulaşım, cinsiyet eşitliği ve gençler gibi bir dizi farklı konuyu tematik günler kapsamında ele aldı.

COP’un 12-13 Kasım tarihlerinde gerçekleştirilen **Dünya Liderleri İklim Eylemi Zirvesi’ne** yaklaşık 100 ülkenin devlet ve hükümet başkanı katıldı. Küresel emisyonların büyük bir kısmından sorumlu olan ülkelerin üst düzey liderlerinin Zirve’ye katılmaması dikkat çekti. Çeşitli sebeplerle Zirve’ye katılmayan liderler arasında ABD Başkanı Joe Biden, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Hindistan Başbakanı Narendra Modi, Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Kanada Başbakanı Justin Trudeau, Brezilya Devlet Başkanı Luiz Inacio Lula da Silva, Güney Afrika Cumhurbaşkanı Cyril Ramaphosa ve Avustralya Başbakanı Anthony Albanese yer aldı.²

¹ <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-have-sent-the-most-delegates-to-cop29/>

² https://tr.euronews.com/green/2024/11/09/hangi-liderler-bakudeki-cop29a-katilmama-karari-aldi?utm_source=chatgpt.com

Savaşların neden olduğu jeopolitik gerilimler ve Donald Trump'ın Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına yeniden seçilmesiyle küresel iklim politikalarına yönelik artan endişeler, COP29 gündemine dolaylı etkiler bırakan dış gelişmeler arasındaydı. Mısır ve Dubai'deki görüşmeler ardından, fosil yakıt ihracatında önemli bir role sahip olan bir ülkenin üçüncü kez iklim zirvesine ev sahipliği yapması da bazı eleştirilere yol açtı. COP'un ilk haftasında, bazı eski üst düzey Birleşmiş Milletler yetkilileri tarafından COP reformu talebi yeniden gündeme getirilerek mevcut yapının daha etkin ve odaklı bir şekilde yeniden yapılandırılması gerektiği yönünde açıklamalar da yapıldı.

18-19 Kasım tarihlerinde Brezilya'da düzenlenen G20 Zirvesi de COP29 müzakerelerinin seyrinin belirlenmesinde kritik bir nokta olarak değerlendirildi. COP29 ev sahibi Azerbaycan, Zirve'nin başında G20 ülkelerinden iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik güçlü bir mesaj verilmesini ve zirvenin ilk haftasında tıkanan müzakerelerin yeniden rayına oturtulabilmesi için net bir çerçevenin sağlanmasını talep etti.³ Brezilya G20 Başkanlığı'nın önceliklerini temel alan ve somut çıktılara yönelik eylemleri içeren Rio de Janeiro Liderler Bildirgesi'nde COP29 Başkanlığı'na destek taahhüt edildi. Ayrıca, COP28'de ulaşılan BAE Mutabakatı'nın (UAE Consensus) ve Paris Anlaşması'nın ilk Küresel Durum Değerlendirmesi'nin (GST) memnuniyetle karşılandığı; Paris Anlaşması taraflarının Ulusal Katkı Beyanları'nda tüm sera gazlarını, sektörleri ve kategorileri kapsayan ve küresel ısınmayı en son bilimsel verilere göre ve ulusal koşullar ışığında 1,5°C ile sınırlamaya yönelik iddialı emisyon azaltım hedeflerine yer verilmesi için GST'nin teşvik edileceği ve Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG) konusunda başarılı bir sonuç beklendiği vurgulandı.⁴ Öte yandan, enerji dönüşümü ve yenilenebilir enerjinin payını ve enerji verimliliğini artırma ihtiyacı konusunda olumlu sinyaller verilmesine rağmen, BAE Mutabakatı'nda ve GST'de yer alan fosil yakıtlardan uzaklaşılması taahhüdü yinelenmedi. 2009'da Pittsburgh'daki G20 Zirvesi'nde verilen verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılması taahhüdünün uygulanmaya alınması için çabaların artırılacağı belirtildi.

Paris Anlaşması hedeflerine ulaşma ve küresel iklim eylemini hızlandırma açısından kritik bir dönemde gerçekleştirilen COP29, yoğun müzakereler sonucu resmi kapanışından 2 gün sonra "**Bakü İklim Birliği Paketi (Baku Climate Unity Pact)**" olarak adlandırılan bir dizi kararla sona erdi. Bu kararlar arasında İklim Finansmanı için Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG)'in belirlenmesi, Küresel Uyum Hedefi (GGA), Sharm El-Sheikh Azaltım Hedefi ve Uygulama Çalışma Programı (MWP), Paris Anlaşması Madde 6 kapsamında uluslararası karbon piyasalarını işler hale getirecek rehberlik ve kuralların kararlaştırılması gibi hususlar öne çıktı. COP29 Başkanı Muhtar Babayev, kapanış konuşmasında konferansı iklim kriziyle mücadelede tanımlayıcı bir dönemin sonu olarak nitelendirdi ve Paris Anlaşması'nın ilk on yılının kapanışını simgelediğini belirtti.⁵

UNFCCC İcra Sekreteri Simon Stiell ise kapanış konuşmasında, "*Hiçbir ülke her istediğini elde edemedi ve Bakü'den ayrılırken önümüzde dağ gibi bir iş var*" sözlerine yer verdi.⁶ Özellikle kırılğan ve gelişmekte olan ülkeler ve çeşitli sivil toplum kuruluşları, konferansın beklenen sonuçları sağlayamadığı ve özellikle finansman ile enerji geçişi gibi kritik alanlarda küresel sıcaklık artışını 1,5°C'nin altında sınırlamaya yönelik somut bir çerçevenin oluşturulmadığının altını çizdi.

COP29 sonuçları ve gelişmelerine ilişkin özet aşağıda sunulmaktadır:

³ <https://www.reuters.com/sustainability/summit-host-azerbaijan-warns-cop29-cannot-succeed-without-g20-boost-2024-11-18/>

⁴ <https://www.g20.org/en/documents/g20-rio-de-janeiro-leaders-declaration>

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=kRrbxZoTZG0>

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=kRrbxZoTZG0>

- “Gelişmiş ülke taraflarının liderliğinde, gelişmekte olan ülke taraflarına yönelik iklim eylemlerine aktarılacak üzere **2035 yılına kadar yıllık en az 300 milyar dolar iklim finansmanı hedefi**” (NCQG) belirlendi.
- Kamu ve özel tüm kaynaklardan sağlanacak şekilde gelişmekte olan ülkelere yönelik iklim finansmanını **2035 yılına kadar en az yıllık 1,3 trilyon dolar seviyesine çıkarmak için tüm aktörlere işbirliği çağrısı** yapıldı. Gelişmekte olan ülkelerin de Güney-Güney işbirliği yoluyla gönüllü katkılar sağlamaları teşvik edildi.
- **Paris Anlaşması Madde 6’ya** yönelik kural, yöntem ve prosedürlerine ilişkin anlaşmaya varıldı.
- **Kayıp ve Zarar Fonu’nun** 2025 yılında tam olarak **hayata geçirilmesi** kararlaştırıldı.
- **Uyum konusunda** BAE–Belém çalışma programı çalışmalarının **COP30’a kadar devam etmesi** planlandı. Bakü Adaptasyon Yol Haritası ve Bakü Yüksek Düzeyli Adaptasyon Diyalogu başlatıldı.
- Fosil yakıtlardan uzaklaşma yönündeki önemli taahhütleri de içeren “**Küresel Durum Değerlendirmesi**” sonuçlarının nasıl ileriye taşınacağı konusunda **bir uzlaşmaya varılamadı** ve çalışmalar COP30’a ertelendi.⁷
- **Sharm el-Sheikh Azaltım Hedefi ve Uygulama Çalışma Programı** üzerine müzakerelerin **Haziran 2025’te gerçekleştirilecek Bonn Konferansı’na ertelenmesine** karar verildi.
- COP29 süresince, Paris Anlaşmasına taraf ülkeler tarafından 31 Aralık 2024 tarihine kadar sunulması talep edilen **İki Yıllık Şeffaflık Raporları** (Biennial Transparency Reports - BTR) **Türkiye dahil olmak üzere** toplam 13 ülke tarafından sunuldu.⁸
- **Mukabil tedbirler (response measure)** konusunda **4 yıllık çalışma programı kabul edildi.**
- **Adil Geçiş Çalışma Programı’nın (JTWP)** odağı konusunda **uzlaşma sağlanamadı.**
- **Çok taraflı kalkınma bankaları**, 2030 yılına kadar düşük ve orta gelirli ülkeler için yıllık 120 milyar dolar, yüksek gelirli ülkeler için ise yıllık 50 milyar dolar olmak üzere **toplam 170 milyar dolar iklim finansmanı sağlamayı hedefledi.**

Ev sahibi ülke konumunda olan Azerbaycan başta olmak üzere ülkeler tarafından iklim değişikliği ile mücadeleyle ve iklim değişikliğinin etkilerine uyuma yönelik farklı alanlarda **girişimler** oluşturuldu.

COP30 önümüzdeki sene, 10-21 Kasım 2025 tarihleri arasında⁹ **Brezilya’nın Belém kentinde** düzenlenecek. Böylece COP, ilk kez Amazon bölgesindeki bir şehirde gerçekleştirilmiş olacak.¹⁰

COP31’e ev sahipliği yapmak üzere Türkiye ve Avusturalya iki yıl önce tekliflerini sunmuş ve COP29 sürecinde bu konudaki diplomatik girişimlerini artırmıştı. COP29 kapsamında [yayımlanan metin](#) çerçevesinde konuya ilişkin karar henüz netleşmemiştir.

B. COP29’da öne çıkan başlıklara yönelik genel bilgilendirme:

● İklim Finansmanı – Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG)

⁷ https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/?utm_source=cbnewsletter&utm_medium=email&utm_term=2024-11-24&utm_campaign=Just+published+Carbon+Brief+s+in-depth+analysis+of+the+key+COP29+outcomes

⁸ Liste sürekli olarak güncellenmektedir: <https://unfccc.int/first-biennial-transparency-reports>

⁹ <https://unfccc.int/documents/644403>

¹⁰ <https://agenciabrasil.ebc.com.br/en/geral/noticia/2024-05/host-city-belem-receives-investments-cop-30>

- Gelişmekte olan ülkeler için 2025 yılı itibarıyla 2009 yılında belirlenen yıllık 100 milyar dolarlık küresel iklim finansmanı hedefinin yerini alacak Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG), COP29'un en önemli müzakere konusu olarak görülüyordu. 2021 yılında konuya ilişkin teknik bir çalışma programı başlatılmış ve nihai kararın COP29'da alınması planlanmıştır.
- Bu çerçevede, COP sürecinde finansman konusu en kritik gündem maddeleri arasında yer aldı. Görüşmelerde G77 ve Çin Grubu tarafından yıllık finansman taahhüdünün 2025 sonrası dönemde yıllık yaklaşık 1 ila 1,3 trilyon dolara çıkarılması gerektiği ifade edildi. Yayımlanan ilk taslak metinde önerilen 250 milyar dolarlık yıllık hedef, gelişmekte olan ülkeler tarafından tepkiyle karşılandı. Zirvenin kapanışından iki gün sonra yayımlanan karar metniyle, "gelişmiş ülke taraflarının liderliğinde, gelişmekte olan ülke taraflarına yönelik iklim eylemlerine aktarılmak üzere **2035 yılına kadar yıllık en az 300 milyar dolar hedef**" belirlendi. Bu hedefin kamu ve özel sektör kaynakları ile ikili ve çok taraflı alternatif finansman mekanizmalarını kapsayacak şekilde çeşitli kaynaklardan sağlanacağı; anlamlı ve iddialı azaltım ile uyum eylemlerini destekleyeceği ve uygulamada şeffaflık ilkesi doğrultusunda yürütüleceği belirtildi. Ayrıca çok taraflı kalkınma bankalarının iklimle ilgili tüm harcamalarını ve bu kurumların iklim finansmanı mobilizasyonlarını, hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak dahil etme konusundaki gönüllü niyetlerinin tanındığı vurgulandı. Metinde ayrıca kamu ve özel tüm kaynaklardan sağlanacak şekilde gelişmekte olan ülkelere yönelik iklim finansmanını **2035 yılına kadar en az yıllık 1,3 trilyon dolar seviyesine çıkarmak için tüm aktörlere işbirliği çağırısı** yapıldı.
- 2009 yılında belirlenen mevcut 100 milyar dolarlık yıllık hedefe ancak 2022 yılında ulaşılabilmişti. Bu durum iklim finansmanı hedeflerinin yeniden değerlendirilmesi yanı sıra bu alanda somut adımların kritik önemini de ortaya koymaktadır.
- [Yayımlanan metinde](#) öne çıkan diğer hususlar ayrıca aşağıda sunulmaktadır:
 - Yeni finansman hedefinin, NDC'lerin uygulanması, ulusal uyum planları ve uyum iletişimleri, uyum ve azaltım hedeflerinin artırılması ve hızlandırılması, gelişmekte olan ülkelerin değişen öncelik ve ihtiyaçlarını yansıtması¹¹ gibi alanlarda gelişmekte olan ülkelere destek sağlayacağı belirtildi.
 - Çok taraflı finansal yapının reforme edilmesinin önemi vurgulandı.
 - Gelişmekte olan ülkelerin Güney-Güney işbirliği yoluyla gönüllü katkılar sağlamaları teşvik edildi. Bu konularda belirtilen hususların herhangi bir tarafın kalkınmasını/alıcı olma statüsünü etkilemediği belirtildi.
 - Gelişmekte olan ülkelerdeki iklim eylemlerini desteklemek için ikili kanalların kullanılmaya devam edilmesinin önemi vurgulandı.
 - İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlama konusundaki mali kısıtlamalar ve artan maliyetler göz önüne alınarak; özellikle gelişmekte olan ülkelerde, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı savunmasız olanlar ile kapasite kısıtlamaları bulunan ülkeler, özellikle en az gelişmiş ülkeler ve küçük ada devletleri için uyum ve kayıp ve zararlara yanıt verme amacıyla kamu ve hibe temelli kaynaklara ve yüksek oranda avantajlı finansman sağlanması gerekliliğini kabul etti.
 - Gelişmekte olan ülkelerin ulusal katkı beyanlarında (NDC) bildirilen ihtiyaçlarının 2030'a kadar toplam 5,1–6,8 trilyon dolar arasında olduğu veya yıllık 455–584 milyar dolar gerektirdiği, uyum finansmanı ihtiyaçlarının ise 2030'a kadar yıllık 215–387 milyar dolar arasında tahmin edildiği belirtildi.

¹¹ Özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı savunmasız olanlar, en az gelişmiş ülkeler ve küçük ada devletleri gibi kapasite kısıtları bulunan taraflar

- İlk GTS sonuçlarını yeniden teyit ederek Paris Anlaşması'nın hedeflerini uygulamadaki boşlukları ele almak için bu kritik on yılda artan bir hırs ve eylem ihtiyacının altını çizildi.
- “Bakü’den Belém’e 1,3 Trilyon Yol Haritası” başlatıldı ve bu kapsamda COP30’da bir rapor hazırlanması kararlaştırıldı.

- Gelişmekte olan ülkeler, kararlaştırılan yeni hedefin yetersiz olduğunun altını çizdi. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İcra Sekreteri Simon Stiell ise, COP30’a kadar çabaların artırılması gerektiğini ve hedeflerin zamanında yerine getirilmesinin önemini vurguladı.¹²
- COP29 kapsamında Çok Taraflı Kalkınma Bankaları (MDB’ler) tarafından yayımlanan ortak açıklamada, düşük ve orta gelirli ülkelerde iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesi için yıllık 120 milyar dolar, yüksek gelirli ülkeler için ise yıllık 50 milyar dolar finansman sağlanmasının hedeflendiği belirtildi. MDB’lerin, 2030’a kadar özel sektörden toplam 130 milyar dolar mobilize etmeyi amaçladığı ve 2025 yılı için belirlenen finansman projeksiyonlarını %25 artırarak doğrudan iklim finansmanını artırdığı vurgulandı. Ayrıca, mobilize edilen finansmanın son bir yılda iki katına çıktığı ifade edildi.¹³
- Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce - ICC) tarafından paylaşılan kapanış metninde, yeni finansman hedefinin gelişmekte olan ekonomilerde özel sektör iklim finansmanını harekete geçirmek için bir katalizör olması gerektiği vurgulandı. Bu doğrultuda, küresel finansal istikrar kurallarının yeniden düzenlenmesi, çok taraflı kalkınma bankalarının özel sermaye girişimlerini teşvik eden yapılar olarak konumlandırılması ve ulusal yatırım rejimlerinin güçlendirilmesi gerektiği belirtildi. Uluslararası iklim finansmanı ve yeni hedef üzerinde sağlanan ilerleme takdir edilirken, özel iklim yatırımlarının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi gerektiği ifade edildi. Bu kapsamda, “Bakü’den Belém’e Yol Haritası”nın belirleyici bir öneme sahip olacağına dikkat çekildi.¹⁴

● **Paris Anlaşması Madde 6 ve Karbon Piyasaları:**

- Paris Anlaşması Madde 6 iklim değişikliği ile mücadelede işbirliği mekanizmalarını ve piyasa temelli yaklaşımları kapsamaktadır. Madde 6.2’de uluslararası transfer edilen azaltımların (ITMO) ulusal katkılara yönelik kullanımını içeren ülkeler arası gönüllü işbirliği yaklaşımlarına; Madde 6.4’te ülkeler ve özel sektörün gönüllü olarak emisyon azaltım projeleri geliştirmesine imkan veren merkezi bir mekanizma oluşturulmasına; Madde 6.8’de ise azaltım, uyum, finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme gibi yöntemler dahil olmak üzere piyasa dışı yaklaşımların taraflarca kullanımına yönelik hükümler yer almaktadır.
- COP28’de Madde 6.2 ve Madde 6.4’e ilişkin teknik çalışma usulleri konusunda fikir birliğine varılamamış; konunun Haziran 2024’te Bonn’da ve COP29’da ele alınması planlanmıştır.
- COP29’un ilk gününde, Paris Anlaşması Madde 6.4 kapsamında karbon kredilerinin oluşturulmasına ilişkin standartların önümüzdeki yıl devreye girmesine olanak sağlayacak anlaşma üzerinde uzlaşa sağlandı. Akabinde müzakereler Madde 6 kapsamında ülkeler arası ikili anlaşmaların ayrıntıları üzerine yoğunlaştı. COP’un resmi bitişinden bir gün sonra Madde 6’nın kural, yöntem ve prosedürlerine ilişkin anlaşmaya varıldı. Böylelikle piyasayı oluşturmak için on yıl önce başlayan uluslararası görüşmeler sonuçlandı.
- Müzakerelerde kredileri takip edecek kayıt sisteminin nasıl yapılandırılacağı, ülkeler arası anlaşmalara dair bilgi paylaşımının detayları ve risk unsurlarına yönelik düzenlemeler gibi hususlar ele alındı.

¹² <https://www.reuters.com/sustainability/sustainable-finance-reporting/wealthy-countries-back-raising-cop29-climate-deal-300-billion-sources-say-2024-11-23/>

¹³ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/11/12/multilateral-development-banks-to-boost-climate-finance>

¹⁴ <https://iccwbo.org/news-publications/statement-letters/icc-delivers-business-and-industry-ngos-closing-statement-at-cop29/>

Görüşmeler sırasında AB, BM'in daha sıkı denetim mekanizmaları oluşturması ve ülkeler arası ticarete daha fazla şeffaflık sağlanması çağrısında bulunurken, ABD anlaşmalar üzerinde daha fazla özerklik talep etti.¹⁵ COP29 Başkanlığı anlaşmadan önce bazı ülkelerin ayrı bir kayıt sistemi üzerinden karbon kredisi verebileceği, ancak bunun BM onayı anlamına gelmeyeceğini öneren bir taslak metin yayımladı. Son durumda AB'nin talebi doğrultusunda, BM'nin kendi sistemini kuramayan ülkeler için bir kayıt sistemi sağlaması; ABD'nin talebiyle ise bu kayıt işleminin BM tarafından onaylandığı anlamına gelmeyeceği ifadesi güncel metinde yer aldı.

- Madde 6.2'ye ilişkin [yayımlanan metinde](#), uluslararası işbirliği yaklaşımlarının yetkilendirme, uygulama ve raporlama süreçleri, tamamlayıcı unsurlar ve tablolar; en az gelişmiş ülkeler ve küçük ada devletlerine yönelik özel koşullar ve tutarsızlıkların giderilmesi gibi teknik hususlara yönelik çerçeve çizildi.
- Madde 6.4'e ilişkin [yayımlanan metinde](#), mekanizma kaydının tüm taraf ülkelerin erişimine açık olacağı, çift sayımın önlenmesi ve yetkilendirilmiş emisyon azaltımlarının doğru bir şekilde takip edilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılacağı belirtildi. Çalışmaları desteklemek amacıyla ayrılan bütçede 2025 yılına kadar 3,1 milyon dolar açık oluşmasının beklendiği ifade edildi. Metinde BM karbon piyasasının tüm çalışmalarında en iyi mevcut bilime uyum sağlamasının da altı çizilmektedir.
- COP29 Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, Madde 6'nın ülkelerin ulusal iklim planlarını (NDC'ler) uygulama maliyetini yılda 250 milyar dolara kadar düşürmesinin beklendiği aktarıldı.¹⁶
- Piyasa dışı yaklaşımları içeren Madde 6.8 kapsamında iki yıllık çalışma programı [kabul edilerek](#) taraflar ve paydaşlar arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ile yenilikçi yaklaşımların paylaşılmasına yönelik hedefler belirlendi.
- Önümüzdeki dönemde Madde 6 mekanizmalarının etkin bir şekilde uygulanması için karbon kredilendirme standartlarına ve metodolojilerine yönelik çalışmaların devam etmesi planlanmaktadır.

● Kayıp ve Zarar Fonu:

- Geçen sene COP28'de özellikle kırılgan gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliği sonucunda maruz kaldıkları kayıp ve zararların tazmin edilmesi için oluşturulacak Kayıp ve Zarar Fonu'nun faaliyete geçirilmesi konusunda anlaşmaya varılmış; fonun geçici olarak dört yıl boyunca Dünya Bankası'nın himayesinde olması ve Dünya Bankası bünyesinde yeni, özel ve bağımsız bir sekreteryaya tarafından temsil edilmesi planlanmıştı.
- COP29'da fonun tam olarak faaliyete geçmesi kararlaştırıldı. Fona taahhüt edilen toplam finansal desteğin 759 milyon dolara çıktığı¹⁷; fonun 2025 yılından itibaren projelerin finansmanına başlayacağı belirtildi.¹⁸
- BM Genel Sekreteri António Guterres, Kayıp ve Zarar Fonu'nun kurulmasının "gelişmekte olan ülkeler, çok taraflılık ve adalet için bir zafer" olarak nitelendirdi, ancak 700 milyon dolarlık ilk sermayesinin yeterli olmadığına dikkat çekti.¹⁹

¹⁵ <https://www.reuters.com/sustainability/sustainable-finance-reporting/cop29-agrees-deal-kick-start-global-carbon-credit-trading-2024-11-23/>

¹⁶ <https://cop29.az/en/media-hub/news/cop29-achieves-full-operationalisation-of-article-6-of-paris-agreement-unlocks-international-carbon-markets>

¹⁷ https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/?utm_source=cbnewsletter&utm_medium=email&utm_term=2024-11-24&utm_campaign=Just+published+Carbon+Brief+s+in-depth+analysis+of+the+key+COP29+outcomes

¹⁸ <https://cop29.az/en/media-hub/news/-1732385682>

¹⁹ <https://news.un.org/en/story/2024/11/1156851>

- Gelişmekte olan ülkeler ve çevreci gruplar, kayıp ve zararın NCQG kapsamında ele alınması gerektiğini savunurken²⁰, gelişmiş ülkeler bu hedefin destekleyeceği faaliyetlerin kapsamını genişletme konusunda temkinli bir yaklaşım sergiledi. Önceki 100 milyar dolarlık iklim finansmanı hedefi kayıp ve hasarı kapsamıyordu ve taraflar NCQG finansmanının da kayıp ve zararı içermeyeceği konusunda uzlaşa sağladı. Son NCQG metni “kayıp ve zarar konusuna atıfta bulunarak bu alanda “boşluklar bulunduğunu” ve bunun kamu kaynaklarına ve hibe temelli finansmana ihtiyaç duyduğunu belirtti.
- Kayıp ve zarar konusundaki müzakerelerde, Santiago Ağı için bölgesel ofislerin kurulması, kayıp ve zarar raporlaması için yönergelerin oluşturulması ve düzenli bir “kayıp ve zarar boşluk raporu” hazırlanması gibi konuların tartışıldığı ancak gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasında uzlaşa sağlanamadığı belirtildi. Görüşmelerin Haziran 2025 iklim müzakerelerine ertelendiği aktarıldı.²¹

● **Adaptasyon:**

- COP28’de belirlenen Küresel Uyum Hedefi (GGA) çerçevesi kapsamında müzakerelerde finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme konusunda üç temel unsur kapsayan “uygulama araçları” (*means of implementation - MOI*) ve kademeli uyum çabalarından farklı olarak geniş kapsamlı ve köklü değişiklikleri niteyelen “dönüşümsel uyum” kavramı üzerinde görüş ayrılıkları yaşandı. MOI’nin, kalıcı bir gündem maddesi olarak ele alınması ve dönüşümsel uyuma dair göstergelerin GGA hedefleri içerisinde yer alıp almayacağı tartışma konusu oldu.
- Yayımlanan [nihai metin çerçevesinde](#), BAE–Belém çalışma programı kapsamında bazı kriterler belirlenerek teknik uzmanların gösterge geliştirme çalışmaları COP30’a kadar devam edecek şekilde planlandı. Ayrıca Bakü Adaptasyon Yol Haritası ve Bakü Yüksek Düzeyli Adaptasyon Diyalogu başlatılarak, BAE Küresel İklim Direnci Çerçevesi’nin uygulanmasının hızlandırılması hedeflendi.²²

● **Azaltım:**

- Sharm el-Sheikh Azaltım Hedefi ve Uygulama Çalışma Programı (MWP) üzerine müzakerelerde, kapsam ve bir sonraki NDC’lerin bilgilendirilmesine ilişkin hususlarda taraflar arasında görüş ayrılıkları yaşandığı; tartışmaların MWP’nin “fosil yakıtlardan uzaklaşma” kararını içermesi gerekip gerekmediği ya da bunun diyalogun yetki kapsamı dışında kalıp kalmadığı üzerinde yoğunlaştığı belirtildi.²³ Bu bağlamda, önceki müzakere metinlerinde yer alan 1,5°C sınırı ve GST sonuçlarına atıfta bulunmayan bir [çerçeve metin](#) ile müzakerelerin Bonn Konferansı’na ertelenmesine karar verildi. İlk taslak metinlerde yer alan 1,5°C sınırı ve 2023 yılının kayıtlardaki en sıcak yıl olduğu vurgusunun nihai metinde yer almaması ayrıca dikkat çekti.²⁴
- Azaltım konusundaki ilerlemenin hedeflenen seviyenin gerisinde kaldığı ifade edilirken, küresel hedeflerin daha uyumlu hale getirilmesi için taraflar arasında daha yoğun işbirliği ve ek çalışmaların gerekliliği vurgulandı.

● **Adil Geçiş:**

²⁰ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/G77_and_China_Submission_NCQG.pdf

²¹ https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/?utm_source=cbnewsletter&utm_medium=email&utm_term=2024-11-24&utm_campaign=Just+published+Carbon+Brief+s+in-depth+analysis+of+the+key+COP29+outcomes

²² <https://unfccc.int/news/cop29-un-climate-conference-agrees-to-triple-finance-to-developing-countries-protecting-lives-and>

²³ https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/?utm_source=cbnewsletter&utm_medium=email&utm_term=2024-11-24&utm_campaign=Just+published+Carbon+Brief+s+in-depth+analysis+of+the+key+COP29+outcomes

²⁴ https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/?utm_source=cbnewsletter&utm_medium=email&utm_term=2024-11-24&utm_campaign=Just+published+Carbon+Brief+s+in-depth+analysis+of+the+key+COP29+outcomes

- COP28'de kabul edilen **Adil Geçiş Çalışma Programı'nın (JTWP)** uygulanabilir hale getirilmesi amacıyla devam eden müzakerelerde çalışma programının odağı konusunda (*azaltım, uyum ve/veya finansman olarak*) tarafların uzlaşısı sağlayamadığı belirtildi.

● **Küresel Durum Değerlendirmesi (Global Stocktake, GST) ve Fosil Yakıtlar:**

- Küresel Durum Değerlendirmesi Paris Anlaşması çerçevesinde iklim hedeflerine ulaşılması konusunda tarafların nasıl bir ilerleme kaydettiğini analiz etmek ve ülkelerin bir sonraki Ulusal Katkı Beyanları'nı (NDC) daha azimli ve kapsamlı bir şekilde oluşturmalarını yönlendirmek amacıyla beş yılda bir hazırlanmaktadır. İlk Küresel Durum Değerlendirmesi COP28 kapsamında sonuçlanmış²⁵; değerlendirmenin uygulanmasına ilişkin BAE Diyalogu oluşturularak Diyalog'un odak konuları üzerine COP29'da anlaşmaya varılması kararlaştırılmıştı.
- COP28'de ilk GST'in istişare sürecinde fosil yakıtlarla ilgili söylemin nasıl kurulacağı tartışma konusu olmuş, çıkış ve azaltım seçenekleri ele alınmıştı. Son metinde *fosil yakıtlardan uzaklaşma (transitioning away from fossil fuels)* ifadesine yer verilmiş ve metnin ilgili kısmı "Enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan adil, düzenli ve eşitlikçi bir şekilde uzaklaşılması, 2050 yılına kadar bilime uygun olarak net sifıra ulaşılması için bu kritik on yılda eylemlerin hızlandırılması" olarak oluşturulmuştu.
- COP29'un gündeminin belirlenmesi sürecinde BAE Diyalogu'nun ve fosil yakıtlardan uzaklaşma konusunda ticaret önlemlerinin gündemde resmen yer alıp almayacağı tartışıldı.²⁶ Tartışmaların sonuçsuz kalması üzerine COP29 Başkanlığı'nın gündeme eklediği bir dipnot ile BAE Diyalogu birçok serh ile müzakerelerin finans ayağına bırakıldı.²⁷
- Fosil yakıtlar konusunda COP28'de yakalanabilen uzlaşının tekrarı ve takibi için GST'yi bir *cover text*²⁸ ile ele alma fikri değerlendirilse de COP29 Başkanlığı tarafından konunun resmi gündem aracılığıyla görüşülmesi değerlendirerek COP29'un azaltım konusunda sessiz kalmayacağı ve konunun her açıdan ele alınacağı belirtildi.²⁹
- Müzakerelerde diyalog kapsamı ve hedeflerin izlenmesine ilişkin görüş ayrılıkları yaşandı. AB tarafından diyalogun amacının GST'nin tüm yetkilerinin uygulanarak küresel ısınmayı 1.5°C sınırı içinde tutmak olması gerektiği ifade edildi.³⁰ 125'ten fazla ülkeyi temsil eden müzakere blokları GST'nin anlamlı takibi konusunda çağrıda bulundu.³¹ Arap Grubu'nun bir üyesi olan BAE tarafından BAE Mutabakatı olarak da bilenen COP28 kararının tanımı gereği oybirliğiyle alındığı, tarafların üzerinde anlaşıldığı konuya saygı göstermesi gerektiği, sağlam bir NCQG ile bunun uygulanmasına odaklanılması gerektiği ifade edildi.³² Latin Amerika ve Karayipler İttifakı (AILAC) ve Küçük Ada Devletleri İttifakı (AOSIS) metnin önemli ölçüde "zayıflatıldığını" ve GST sonuçlarına ulaşmak için gerekli araçların ve prosedürlerin yeterince tanımlanmadığını ifade etti.

²⁵ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma5_auv_4_gst.pdf

²⁶ <https://www.climatechangenews.com/2024/11/11/cop29-bulletin-day-1-agenda-fight-and-brazils-new-target/>

²⁷ <https://enb.iisd.org/baku-un-climate-change-conference-cop29-daily-report-11nov2024>

GST sonuçlarının müzakerelerin finans ayağında ele alınması önerisi kabul görse de, AB, Küçük Ada Devletleri İttifakı (AOSIS), Şemsiye Grubu, Çevresel Bütünlük Grubu (EIG), En Az Gelişmiş Ülkeler (LDC'ler) ve Bağımsız Latin Amerika ve Karayipler İttifakı (AILAC) tarafından GST'nin uygulanmasına ilişkin diyalogun odak noktasının finansmanla sınırlanması endişeyle değerlendirildi; birçok taraf, GST kararlarının tümüyle uygulanması gerektiğini değerlendirdi. Öte yandan, Benzer Düşünceli Gelişen Ülkeler (LMDC'ler), Afrika Grubu ve Arap Grubu, diyalogun odak noktasının finans olduğunu vurguladı ve mutabık kalınan sonuçların yeniden tartışılmasını kınadı. LMDC'ler, diyalogun gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere finansal desteğe ve NCQG'nin nihaleştirilmesine odaklanması gerektiğini vurguladı.

²⁸ Resmi gündeme ve/veya mevcut müzakere yollarına tam olarak uymayan konuları kapsayan, ana anlaşmaları veya önceliklerini özetleyen üst düzey bir siyasi deklarasyon

²⁹ <https://www.climatechangenews.com/2024/11/18/fossil-fuel-transition-talks-rescued-from-brink-of-collapse-at-cop29/>

³⁰ <https://www4.unfccc.int/sites/SubmissionsStaging/Documents/202410111551---HU-2024-09-13%20EU%20Submission%20on%20UAE%20Dialogue.pdf>

³¹ <https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/>

³² <https://www.theguardian.com/environment/2024/nov/22/cop29-uae-united-arab-emirates-transition-fossil-fuels-climate>

- COP29 Başkanı, bu konunun Haziran 2025'te Bonn'da düzenlenecek bir sonraki oturumda ele alınmasına ve COP30'da bir anlaşmanın sonuçlandırılmasına karar verdi.
- Benzer şekilde bir sonraki NDC'lere yönelik rehberlik konusunun da ileri bir tarihte devam etmesi kararlaştırıldı. Ancak Paris Anlaşması'na taraf olan ülkelerin Şubat 2025'e kadar güncellenmiş NDC'lerini UNFCCC Sekretaryası'na sunmaları beklendiğinden bu rehberliğin gecikeceği konusuna dikkat çekildi.
- Fosil yakıtlardan uzaklaşma, GST sonuçlarının uygulanması, NDC'lerle ilgili rehberlik ve adil geçiş çalışma programıyla ilgili diyalogun işler hale getirilmemesi ve ertelenmesi bazı düşünce kuruluşları tarafından Bakü'de alınan kararlarda fosil yakıtların büyük ölçüde eksik olması şeklinde ele alındı; Arap Grubu ve Benzer Düşünceli Gelişmekte Olan Ülkeler'in (LMDC'ler) azaltım ve GST'nin enerji geçişi unsuru konusundaki eylemleri "Paris Anlaşması'nın ipliklerini çekip yaratıcı bir şekilde yeniden örme girişimlerine" benzetildi.³³³⁴
- COP29 bünyesinde ayrıca;
 - Avrupa Birliği ve 25 ülke, COP23'te kurulan Powering Past Coal Alliance (PPCA) ile işbirliğinde, "Yeni Kömüre Hayır" (*No New Coal*) çağrısında bulundu. Bu imzacılar, enerji sistemlerinde yeni ve etkisi azaltılmamış (*unabated*) kömürü içermeyen ulusal iklim planları sunmayı taahhüt ederek diğer ülkeleri bu çağrıya davet etti.³⁵ Türkiye eylem çağrısına davet edilen öncelikli ülkeler arasında yer aldı.³⁶
 - Birleşik Krallık, Kolombiya ve Yeni Zelanda, COP28'de kurulan ve fosil yakıt sübvansiyonlarını aşamalı olarak kaldırmayı hedefleyen Sübvansiyonlar Dahil Fosil Yakıt Teşviklerinin Aşamalı Olarak Kaldırılması Koalisyonu'na (COFFIS) katıldı.³⁷ Koalisyon'da halihazırda Avusturya, Antigua ve Barbuda Federal Hükümeti, Belçika, Kanada, Kosta Rika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, İspanya ve İsviçre bulunuyor. Bu ülkelerden sadece dördünün COP28'de verilen COP29'a kadar sübvansiyon envanterlerini yayınlama taahhüdünü yerine getirdiği not edildi.³⁸
 - Asya Kalkınma Bankası (ADB) ve Kazakistan Hükümeti, ADB'nin Enerji Geçişi Mekanizması (ETM) programı kapsamında Kazakistan'daki bir kömür santralinin erken emekliye ayrılmasına yönelik bir anlaşma imzaladı. Bu çerçevede, taraflar Kazakistan'ın sera gazı emisyonlarının önemli ölçüde azaltımı için bir pilot proje üzerinde çalışacak.³⁹
 - Avrupa Komisyonu, COP26'da kurulan Petrol ve Gaz Ötesi İttifakı (Beyond Oil and Gas Alliance, BOGA) ile fosil yakıtlardan uzaklaşma ve üretici-tüketici işbirliğini güçlendirme konusundaki yeni ortaklığını duyurdu.⁴⁰ BOGA'nın 20 milyon ABD doları büyüklüğündeki fonu dışında, petrol ve doğalgazdan çıkılmasına yönelik bir fon bulunmuyor.⁴¹

³³<https://enb.iisd.org/baku-un-climate-change-conference-cop29-summary#brief-analysis-baku-climate-change-conference>

³⁴ Fosil yakıtlardan uzaklaşması ve GST sonuçlarının Azaltım Hedefi ve Uygulama Çalışma Programı (MWP) kapsamında takip edilmesi konusunda, Suudi Arabistan'ın Arap Grubu'nu temsilen talebi üzerine GST'ye yapılan tüm referanslar MWP metninden çıkarılmıştı (<https://www.theguardian.com/environment/2024/nov/21/cop29-climate-finance-deal-setback-draft-text-global-goal>). Ayrıca, Suudi Arabistan tarafından Arap Grubu'nun fosil yakıtlar da dahil olmak üzere herhangi bir sektörü hedef alan hiçbir metnin kabul edilmeyeceği de dile getirilmişti (<https://www.theguardian.com/environment/2024/nov/22/cop29-uae-united-arab-emirates-transition-fossil-fuels-climate>)

³⁵ <https://poweringpastcoal.org/news/countries-join-call-to-action-for-no-new-coal-in-national-climate-plans/>

³⁶ <https://www.iklimhaber.org/25-ulke-ve-ab-yeni-komure-hayir-eylem-cagrisini-baslatti-turkiye-cagriya-kulak-vermeli/>

³⁷ <https://www.iisd.org/articles/press-release/united-kingdom-new-zealand-colombia-join-coffis>

³⁸ <https://www.climatechangenews.com/2024/11/19/coalition-against-fossil-fuel-subsidies-expands-but-misses-initial-targets/>

³⁹ <https://www.adb.org/news/adb-kazakhstan-take-next-step-toward-early-coal-retirement-etm-agreement>

⁴⁰ https://energy.ec.europa.eu/news/european-commission-and-beyond-oil-and-gas-alliance-announce-partnership-transition-away-fossil-2024-11-13_en

⁴¹ <https://www.e3g.org/news/cop29-energy-developments-steps-forward-acceleration-needed/>

- Türkiye fosil yakıtlar konusunda bahsi geçen girişimlere katılmadı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum “zaman içinde fosil yakıtlardan çıkışın olacağını” dile getirdi. Bakan Kurum tarafından COP29’da açıklanan 2053 Uzun Dönemli İklim Strateji Belgesi başta olmak üzere ulusal politika dokümanlarında fosil yakıtlardan çıkışa dair herhangi bir tarih yer almıyor.⁴²

- **Temiz Enerji:**

- COP29’a giden süreçte COP28’de açıklanan Küresel Durum Değerlendirmesi ve 133 ülkenin imzaladığı BAE Mutabakatı’nda yer alan 2030’a kadar dünya genelinde yenilenebilir enerji kapasitesini üç katına çıkarma ve enerji verimliliğini iki katına çıkarma hedeflerini gerçekleştirmekten uzakta olduğu değerlendiriliyordu.⁴³ COP29 sırasında gerçekleştirilen G20 Zirvesi’nde ülkelerin bu hedeflere ulaşmak için bir çalışmasını sağlamak amacıyla, Birleşik Krallık tarafından Küresel Temiz Enerji İttifakı başlatıldı.⁴⁵ ABD ve AB’nin de ortak olduğu bu ittifakı Brezilya, Avustralya, Barbados, Kanada, Şili, Kolombiya, Fransa, Almanya, Fas, Norveç, Tanzanya ve Afrika Birliği destekledi. İttifakın, temiz enerjiye geçişteki önemli zorlukları ele almayı hedefleyen misyonları olacağı ve ilk misyon olan finans misyonuna Brezilya’nın eş başkanlık edeceği açıklandı.
- COP29 bünyesinde ise COP29 Başkanlığı tarafından ilk Küresel Durum Değerlendirmesi’nin sonuçlarını ileriye taşıma çabaları doğrultusunda temiz enerjiye yönelik üç girişim⁴⁶ başlatıldı. İlk girişim olan Küresel Enerji Depolama ve Şebekeler taahhüdü, Global Renewable Alliance⁴⁷ ve Green Grids Initiative⁴⁸ gibi oluşumlar tarafından memnuniyetle karşılandı; şebeke ölçekli enerji depolamanın ve şebekelerin genişletilerek iyileştirilmesinin, temiz enerjiye geçişi ve yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimindeki dalgalanmaları yönetmek için kritik olması önemli görüldü. İkinci girişim olan Yeşil Enerji Taahhüdü: Yeşil Enerji Bölgeleri ve Koridorları’nın şebekelerin genişletilmesine odaklanması enerji sektöründe yenilenebilir enerji projeleri ile iletim ve dağıtım şebekelerinin eşgüdümlü gelişmesi gerektiğine dair odağın büyüdüğü yönünde değerlendirmeler paylaşıldı.⁴⁹ Bu girişim aynı zamanda 32 ülkeden parlamenterlerin desteğini aldı.⁵⁰ Üçüncü girişim olan Hidrojen Bildirgesi ise Hydrogen Europe ve Hydrogen Council tarafından memnuniyetle karşılandı ve desteklendi.⁵¹ Düşünce kuruluşu Ember tarafından bu girişimler ile temiz esnekliğin COP’ta ilk kez gündeme geldiği ve temiz esnekliğin yenilenebilir enerji kapasitesini üç katına çıkarmanın anahtarı olduğu vurgulandı.⁵²
- COP28’de ABD tarafından açıklanan ve küresel nükleer kapasitesinin bu yüzyılın ortasına kadar üç katına çıkarılmasını hedefleyen Nükleer Enerjinin Üç Katına Çıkarılması Deklarasyonu altı yeni ülke tarafından imzalandı.⁵³ Türkiye, El Salvador, Kazakistan, Kenya, Kosova ve Nijerya’nın katılımı ile deklarasyonu destekleyen ülke sayısı 31’e çıktı. Yeni imzacı ülkelerin hiçbirinde halihazırda nükleer enerji kapasitesi bulunmuyor.⁵⁴ Türkiye’de inşaatı devam eden Akkuyu Nükleer Santrali’nin toplam kapasitesi 4,8 GW büyüklüğünde olup, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar tarafından

⁴² <https://sefia.org/blog/cop29-gundemi-ara-degerlendirme/>

⁴³ <https://www.iea.org/reports/from-taking-stock-to-taking-action>

⁴⁴ <https://www.irena.org/Publications/2024/Oct/UAE-Consensus-2030-tripling-renewables-doubling-efficiency>

⁴⁵ <https://www.wri.org/news/statement-global-clean-power-alliance-launched-g20-leaders-summit>

⁴⁶ Bu girişimlere ilişkin detaylar COP 29 kapsamında açıklanan ve/veya geliştirilen bazı ortaklıklar, inisiyatifler ve taahhütler bölümünde yer almaktadır.

⁴⁷ <https://globalrenewablesalliance.org/news/cop29-global-energy-storage-target-a-strong-first-step/>

⁴⁸ <https://greengridsinitiative.net/news/global-grids-target-gains-momentum-at-cop29/>

⁴⁹ <https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/>

⁵⁰ <https://www.climateparl.net/post/cop29-legislators-green-energy-pledge>

⁵¹ https://hydrogeneurope.eu/hydrogen-europe-joins-cop29-hydrogen-declaration-on-energy-day/?utm_source=chatgpt.com

⁵² <https://bsky.app/profile/emberenergy.bsky.social/post/3l3kalmcdo72d>

⁵³ <https://www.state.gov/the-united-states-welcomes-additional-endorsers-of-the-declaration-to-triple-nuclear-energy/>

⁵⁴ <https://www.carbonbrief.org/cop29-key-outcomes-agreed-at-the-un-climate-talks-in-baku/>

yapılan açıklamaya göre Sinop ve Trakya bölgelerinde iki nükleer santral daha yapılması ve yeni nesil küçük modüler reaktörlerin devreye alınması planlanıyor; 2050 yılına kadar 20 GW nükleer kurulu gücün devreye alınması hedefleniyor.⁵⁵

- COP28'in yenilenebilir enerji kapasitesinin küresel olarak üç katına çıkarılması hedefini hayata geçirmek ve 2030 yılına kadar Akdeniz'de 1 TW yenilenebilir enerji kapasitesine ulaşmak hedefiyle kurulan TERAMed girişimi COP29'da kampanyasına devam etti.⁵⁶ Türkiye bu girişime katılmadı.⁵⁷

- **Mukabil Tedbirler (Response Measures):**

- Mukabil tedbirler, sera gazı azaltım politikalarının ülkeler üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerini müzakere etmek üzere bir forum niteliği taşımaktadır. COP29'da 2026-2030 yılları arasında mukabil tedbirler üzerine tartışmalar yapılmasını öngören dört yıllık bir çalışma planının oluşturulması kararlaştırıldı. Planın kabul edilmesi COP29 gündemi açısından önemli bir gelişme olarak görüldü.
- [Yayımlanan metin](#) çerçevesinde, çalışma planının iklim değişikliğiyle mücadele için alınan tedbirlerin "sınır ötesi etkileri"ne ilişkin bir madde de yer aldı. Taslak metinlerde yer alan "tek taraflı ticaret tedbirleri"ne veya yalnızca bu tür tedbirlerin olumsuz etkilerinin değerlendirilmesine dair ifade nihai metinde yer almadı.

C. Paris Anlaşması'na taraf ülkelerce verilen Ulusal Katkı Beyanları (NDC) ve Raporlamalar:

Ulusal Katkı Beyanları, Paris Anlaşması hedeflerine ulaşılması amacıyla ülkeler tarafından ele alınan emisyon azaltım hedeflerini, iklim değişikliği etkilerine uyum hedeflerini ve bu hedeflere yönelik politika ve önlemleri somutlaştıran bildirimlerdir.

BM tarafından 28 Ekim tarihinde yayımlanan [2024 Ulusal Katkı Beyanları Sentez Raporu](#)'nda 9 Eylül 2024 tarihine kadar sunulan ve 2019'daki toplam küresel emisyonların %95'ini kapsayan toplam 168 Ulusal Katkı Beyanı'ndan alınan bilgiler analiz edildi. Raporda ulusal iklim eylem planlarının küresel sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlamak ve Paris Anlaşması hedeflerini karşılamak için yeterli olmadığı değerlendirildi. Rapora göre, mevcut NDC'lerin uygulanması sonucunda emisyonların 2019 seviyesine göre yalnızca %2,6 daha düşük seviyede kalması beklenmekte olup, 2030 öncesinde küresel emisyonların zirve yapması tahmin edilmektedir. Bu çerçevede rapor ayrıca Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin 1,5°C ile sınırlı senaryolarında, sera gazı emisyonlarının 2019 seviyesine göre 2030 yılına kadar %43 (34–60) oranında azaltılması gerekliliğini yinelemiştir. Ayrıca Paris Anlaşması hedeflerine ulaşılabilmesi için finansmana erişim, teknoloji transferi, teknik işbirliği ve kapasite geliştirme desteklerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Paris Anlaşması'na taraf olan ülkelerin Şubat 2025'e kadar güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanlarını UNFCCC Sekreteryası'na sunmaları beklenmektedir.

Türkiye tarafından gerçekleştirilen raporlamalar:

- **NDC:** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından **COP27'de** Türkiye'nin Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı'nın çerçevesi açıklanmıştı. Nihai metin UNFCCC Sekreteryası'na 13 Nisan 2023 tarihinde sunuldu. Bu kapsamda Türkiye'nin 2030 için emisyon artışından azaltım hedefi %41 ve emisyon pik yılı en geç 2038 olarak belirlendi.

⁵⁵ <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21400>

⁵⁶ <https://resourcegovernance.org/articles/terameds-campaign-unlock-mediterraneans-renewable-energy-potential>

⁵⁷ <https://sefia.org/iklim-gundemi/sefia-iklim-gundemi-55-cop29-degerlendirmesi-ve-turkiyedeki-bankalarin-iklim-degisikligine-yaklasimi/>

- **2053 Uzun Dönemli İklim Değişikliği Stratejisi:** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından COP29’da açıklanan belge 18 sektörde 89 stratejiyi “azaltım”, “uyum” ve “yatay kesen konular” olarak üç ana başlıkta ele aldı. Strateji çerçevesinde öne çıkan hususlar aşağıda özetlenmektedir:
 - Birincil enerji tüketiminde yenilenebilir enerjinin payının %50’ye yükselmesi.
 - Tarım sektöründe Türkiye topraklarının en az yüzde %10’unda organik tarım uygulanması.
 - Atık sektöründe kademeli olarak atıkların düzenli depolama sahalarına gönderilmesine son verilmesi, geri kazanım oranının %70’e çıkarılması.
 - Sanayi alanında 2053’e kadar sera gazı emisyonlarının çimento sektöründe %93, demir-çelik sektöründe %99, alüminyumda %75 oranında azaltılması ve binalarda %0’a yakınlaştırılması.
 - Ulaştırma sektöründe demiryolu lojistik payının %5’ten %22’ye çıkarılması.
 - Uyum hedefleri çerçevesinde 3 kilometre çözünürlüklü projeksiyon modelleri ile 11 sektörde risk analizi yapılması, erken uyarı ve müdahale mekanizmalarının güçlendirilmesi.
 - 2025 yılında ulusal Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)’nin hayata geçirilmesi.
- **İki Yıllık Şeffaflık Raporu - BTR:** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Türkiye’nin 2022-2024 yılı iklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyum eylemlerimizi kapsayan birinci İki Yıllık Şeffaflık Raporu 7 Kasım tarihinde UNFCCC Sekretaryası’na sunuldu. UNFCCC Sekretaryası ve COP29 Başkanlığı tarafından Türkiye’ye “BTR Şampiyonu” sertifikası verildi.⁵⁸

D. COP 29 kapsamında açıklanan ve/veya geliştirilen bazı ortaklıklar, inisiyatifler ve taahhütler:

- **İklim Finansı, Yatırım ve Ticaret Diyalogu için Bakü Girişimi (Baku Initiative for Climate Finance, Investment and Trade - BICFIT):** COP29 Başkanlığı tarafından başlatılan girişim, küresel iklim finansmanı, yatırım ve ticaret arasındaki bağlantıya odaklanmayı sağlayacak bir işbirliği ortamı oluşturmak ve uzun vadeli bir diyalog platformu kurmak amacıyla hayata geçirilmiştir.
- **Küresel Enerji Depolama ve Şebekeler Taahhüdü (Global Energy Storage and Grids Pledge):** 2030 yılına kadar küresel olarak 1.500 GW büyüklüğünde enerji depolama kapasitesinin devreye alınması hedeflenmektedir. Ayrıca, 2030 yılına kadar küresel olarak, şebekelere 25 milyon kilometre uzunluğunda ekleme veya yenileme yapılması taahhüt edilmekte ve 2040 yılına kadar ek 65 milyon kilometre ekleme veya yenileme ihtiyacı olduğu beyan edilmektedir. Hükümetler yanı sıra sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve özel sektör kuruluşlarının da destekleyebildiği taahhüdün destekçileri arasında Birleşik Krallık, Uruguay, Belçika, İsveç, COP28’de kurulan Utilities for Net Zero Alliance⁵⁹ (UNEZA) ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’ndan yetkililerin teyit ettiği üzere **Türkiye de** yer almaktadır.
- **Yeşil Enerji Taahhüdü: Yeşil Enerji Bölgeleri ve Koridorları (Green Energy Pledge: Green Energy Zones and Corridors):** Bölgeler içi ve bölgelerarası birbirine bağlı elektrik şebekelerinin genişletilerek yüksek miktardaki yeşil enerji kaynağının en çok ihtiyaç duyan topluluklara ulaştırılabilmesi için yeşil enerji bölgeleri ve koridorları oluşturulması taahhüt edilmektedir. Bu şebekelerin, uzun mesafelerde uygun maliyetli ve güvenli elektrik iletimi sağlaması hedeflenmektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’ndan yetkililerin teyit ettiği üzere destekçiler arasında **Türkiye de** yer almaktadır.

⁵⁸ <https://iklim.gov.tr/turkiye-ve-bir-iklim-odulu-daha-haber-4358>

⁵⁹ <https://www.irena.org/News/pressreleases/2024/Nov/Global-Utilities-Back-COP29-Pledge-to-Boost-Grids-and-Storage-in-Strong-Implementation-Signal>

- **Hidrojen Bildirgesi (Hydrogen Declaration)**: Yenilenebilir, temiz/sıfır emisyonlu ve düşük karbonlu hidrojen üretiminin artırılması ve mevcut hidrojen üretiminin karbonsuzlaştırılması taahhüt edilmektedir. Halihazırda yıllık bir milyon ton olan yeşil hidrojen üretiminin önemli ölçüde artırılması ve fosil yakıtlardan üretilen 96 Mt hidrojenin azaltılması hedeflenmektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan yetkililerin teyit ettiği üzere **Türkiye de** imzacıları arasındadır.
- **COP29 Ateşkesi (COP Truce)**: COP29 Başkanlığı tarafından başlatılan bu çağrı, Olimpiyat Ateşkesi'nden ilham aldığı belirtilerek konferans süresince askeri operasyonlara ara verilmesini ve iklim değişikliğiyle mücadelede küresel birliğin sağlanmasını hedeflemiştir. Toplam 132 ülkenin desteklediği bu çağrıya **Türkiye de** katılmıştır. Ateşkes, çatışmaların çevresel etkilerini azaltmayı ve iklim eylemlerinin etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır.
- **EİT Bölgesinde Kaynak Verimliliği, Sürdürülebilirlik ve Döngüsel Ekonomi üzerine Bölgesel Girişim (Regional Initiative on Resource Efficiency, Sustainability, and Circular Economy in the ECO Region - RESCUE)**: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve COP29 Başkanlığı işbirliğiyle gerçekleştirilen Bakanlar Toplantısı çerçevesinde “Bakü Kaynak Verimliliği ve Döngüsellik Gündemi Ortak Deklarasyonu” ve RESCUE Girişimi paylaşıldı. Çalışmalar kapsamında kaynak verimliliği, sürdürülebilirlik ve döngüsel ekonomi odaklı politikaların savunulması ve döngüsel dönüşümü teşvik eden bölgesel bir işbirliği mekanizması kurulması hedeflenmiştir.
- **Yeşil Dijital Eylem Bildirgesi (Declaration on Green Digital Action)**: COP29 Başkanlığı ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) iş birliğiyle başlatılan bu deklarasyon, dijital çevresel sürdürülebilirliği ulusal iklim stratejileri ve politikalarına entegre etmeyi, çevresel açıdan sürdürülebilir dijital teknolojilere yatırım yapılmasını teşvik etmeyi ve dijital çözümlerin olumlu katkılarını ortaya koyan bilime dayalı metodolojilerin kullanımını sağlamayı hedeflemektedir. Deklarasyon ayrıca, dijital teknolojilerin iklim çözümlerine olan katkısını artırarak bu teknolojilerin kolaylaştırıcı rolünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Hükümetler, şirketler, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlardan oluşan toplam 1000'den fazla aktör tarafından onaylanan deklarasyon, BM İklim Konferansı'nda ilk kez ele alınan Dijitalleşme Günü'nde sunulmuştur.
- **Bakü Küresel İklim Şeffaflık Platformu (The Baku Global Climate Transparency Platform – BTP)**: COP29 Başkanlığı tarafından başlatılan platform, gelişmekte olan ülkelerin İki Yıllık Şeffaflık Raporları'nı (BTR) hazırlama kapasitelerini artırmayı ve iklim şeffaflığı süreçlerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Platform kapsamında ülkelerin raporlama süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların ele alınması ve teknik destek ve bilgi paylaşımının sağlanması hedeflenmektedir.
- **İklim Dirençli İnsani Gelişim için Bakü Girişimi (The Baku Initiative on Human Development and Climate Resilience)**: Uluslararası kuruluşlar, çok taraflı kalkınma bankaları ve uluslararası iklim ve çevre fonlarının temsilcileri tarafından onaylanan girişim, iklim değişikliğinin insan gelişimi üzerindeki etkilerini ele almayı; eğitim, sağlık, sosyal koruma, istihdam ve beceri geliştirme gibi alanlarda iklim eylemlerinin entegre edilmesini teşvik ederek, özellikle kadınlar, çocuklar, gençler, göçmenler ve diğer savunmasız grupların ihtiyaçlarına odaklanmayı hedeflemektedir. Yayımlanan ortak bildiri yaş ve cinsiyet duyarlı iklim finansmanının artırılması, sosyal diyalogun güçlendirilmesi ve insan gelişiminin iklim direncinin temel taşlarından biri olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

- **Organik Atıktan Metan Azaltımı Deklarasyonu (Reducing Methane from Organic Waste Declaration):** COP29 Başkanlığı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve İklim ve Temiz Hava Koalisyonu (CCAC) iş birliğiyle başlatılan deklarasyon, organik atıklardan kaynaklanan metan emisyonlarının azaltılmasına yönelik sektör hedeflerinin ülkelerin Ulusal Katkı Beyanları'na (NDC) dahil edilmesini amaçlamaktadır. Küresel metan emisyonlarının yaklaşık %50'sinden sorumlu olan 30'dan fazla ülke deklarasyona imza atarak bu hedefler doğrultusunda somut politikalar ve yol haritaları geliştirme taahhüdünde bulunmuştur. İmzacılar arasında **Türkiye**, Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Brezilya ve Birleşik Krallık gibi ülkeler yer almaktadır. Deklarasyon COP26'da ABD ve AB işbirliğinde başlatılan ve metan salımını 2030'a kadar %30 azaltmayı öngören Küresel Metan Taahhüdü'nü desteklemektedir.
- **Çiftçiler için Bakü Harmonisi İklim Girişimi (The Baku Harmoniya Climate Initiative for Farmers):** Girişim, çiftçilerin iklim eylemi konusundaki temel rolünü vurgulamak amacıyla COP29 Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) iş birliğiyle başlatıldı. Gıda ve tarım alanındaki mevcut iklim girişimlerini tek bir platformda bir araya getirerek gelecekteki politika yapım ve destek süreçleri için eksiklikleri ve fırsatları belirlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca çiftçiler, köyler ve kırsal toplulukların güçlendirilmesini amaçlayan girişim finansal kurumlarla iş birlikleri geliştirerek çevrimiçi bir portal ve tarım kuruluşları için erişilebilir yönergeler sunmayı hedeflemektedir.
- **İklim Eylemi için Su Deklarasyonu (Declaration on Water for Climate Action):** Yaklaşık 50 ülkenin imzaladığı deklarasyon, su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini teşvik etmeyi, su havzalarında iklim değişikliğinin nedenlerini ve etkilerini ele almak için bütünlük yaklaşımını benimsemeyi ve bölgesel ile uluslararası iş birliğini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, NDC'ler ve Ulusal Adaptasyon Planları (NAP) da dahil olmak üzere ulusal iklim politikalarına su ile ilgili azaltma ve uyum önlemlerinin entegre edilmesi talep edilmektedir. İmzacılar veri paylaşımı ve havza çapında yeni iklim senaryolarının oluşturulması da dahil olmak üzere, konuya ilişkin bilimsel kanıtların oluşturulmasını güçlendirmek için çalışmalar yürütecektir. Ayrıca AB, Finlandiya, Gambiya, Almanya, Moldova, Hollanda, Slovenya, Birleşik Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık ve ABD temsilcilerinin katılımıyla Bakü Su Diyalogu başlatılmıştır. Bu kapsamda suyun iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, kirlilik ve çölleşme ile etkileşimi konusunda COP'lar arasında işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.
- **Turizmde İklim Eylemini Geliştirme Deklarasyonu (Declaration on Enhanced Climate Action in Tourism):** COP29 Başkanlığı ve BM Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından başlatılan ve 50'den fazla ülkenin desteklediği deklarasyon kapsamında turizm sektörünün iklim değişikliğiyle mücadeledeki rolünün vurgulanması, sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi ve sektörün çevresel etkisinin azaltılması hedeflenmektedir.
- **Dirençli ve Sağlıklı Şehirler için Çok Sektörlü Eylem Yol Haritası Deklarasyonu (Multisectoral Actions Pathways (MAP) Declaration for Resilient and Healthy Cities):** COP29 Başkanlığı ve BM-Habitat tarafından başlatılan ve ülkeler ile şehirler dahil olmak üzere 160'dan fazla paydaşın katıldığı belirtilen deklarasyon kapsamında şehirlerin iklim değişikliğiyle mücadele etmesi için sektörler arası iş birliğinin artırılması ve kentsel iklim finansmanının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.
- **İklim Kulübü - Küresel Eşleştirme Platformu (Climate Club – Global Matchmaking Platform):** Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) ve İklim Kulübü tarafından COP29'da lansmanı gerçekleştirilen

platform emisyon yoğun sektörlerin karbonsuzlaşmasını hızlandırmak amacıyla uluslararası işbirlikleri ve ortaklıkları artırmayı amaçlamaktadır.

- **Intergovernmental Council for Buildings and Climate (ICBC)**: Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) ev sahipliği yaptığı Binalar ve İnşaat için Küresel İttifak (GlobalABC), Hükümetlerarası Binalar ve İklim Konseyi'ni resmen kurumsallaştırdı. ICBC binaların karbonsuzlaştırılması ve iklim-dirençliliğine Chailot Bildirgesi'nin uygulanışını değerlendirmek amacıyla kuruldu.
- **Resilience4Ports' Call to Action**: Limanların ve onlara bağlı toplulukların dayanıklılığını artırmayı amaçlayan çok paydaşlı bir girişim olan Resilience4Ports, politika yapıcılarını, işletmeleri, finansörleri, sanayi derneklerini, uluslararası örgütleri ve liman operatörlerini Şarm El-Şeyh Uyum Gündemi'nin (Sharm-El-Sheikh Adaptation Agenda) ve uyum ve dayanıklılık hedeflerine ve BM İklim Değişikliği Üst Düzey Şampiyonları'nın (UN Climate Change High-Level Champions) Deniz Dayanıklılığı Atılımları'na (the Maritime Resilience Breakthroughs) bağlı kalmaya çağırıyor.

E. COP29 kapsamında paylaşılan bazı raporlar & yayınlar:

- **2024 Küresel İklim Durumu Raporu (State of the Climate 2024)**: Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından her yıl BM İklim Zirvesi başında yayımlanan yıllık Küresel İklim Durumu Raporu, 2024 yılının şimdikiye kadar kaydedilen en sıcak yıl olma yolunda ilerlediğini vurgulayarak Ocak-Eylül 2024 döneminde, küresel ortalama yüzey hava sıcaklığının sanayi öncesi seviyelerden 1,54°C üzerinde gerçekleştiğini vurguladı. WMO Genel Sekreteri Celeste Saulo, sonuçların gezegen için kritik bir uyarı niteliğinde olduğunu vurgulayarak, Paris Anlaşması hedefinin ortalama sıcaklıkları ifade ettiğini ve bu sonucun Paris Anlaşması'nın uzun vadeli hedeflerine ulaşamadığımız anlamına gelmediğini söyledi.⁶⁰ Raporda ayrıca 2015-2024 yıllarının en sıcak on yıl olduğu; buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi ve okyanus ısınmasının hızlandığı; aşırı hava olaylarının dünya genelinde topluluklar ve ekonomiler üzerinde yıkıcı etkiler yarattığı belirtilmektedir.
- **Adaptasyon Boşluğu Raporu (Adaptation Gap Report)**: Rapor Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından 7 Kasım tarihinde yayımlanmıştır. Raporda 2021 yılında 22 milyar dolar olan uluslararası kamu uyum finansmanı akışlarının 2022 yılında 28 milyar dolara çıkarak Paris Anlaşması'ndan bu yana yıllık bazda en büyük artış kaydettiği belirtilmektedir. Bu artış gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere adaptasyon finansmanını 2019 seviyelerinde (yaklaşık 19 milyar ABD doları) en az iki katına çıkarmayı hedefleyen Glasgow İklim Paktı'na doğru bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu hedef gerçekleşse dahi yılda 187-359 milyar ABD doları arasında olduğu tahmin edilen adaptasyon finansmanı açığının yalnızca yaklaşık %5 oranında daraltılabileceği tahmin edilmektedir.
- **Emisyon Açığı Raporu (Emissions Gap Report)**: UNEP tarafından 24 Ekim tarihinde yayımlanan rapor dünya genelinde iklim değişikliğiyle mücadelede gereken eylemlerin aciliyetini ve önemini vurgulamaktadır. Rapor kapsamında Paris Anlaşması çerçevesinde sera gazı emisyonlarının 1,5°C ile sınırlandırılması için 2030'a kadar %42 ve 2035'e kadar %57 oranında azaltılması gerektiğinin altı çizilmektedir.

⁶⁰ <https://wmo.int/news/media-centre/2024-track-be-hottest-year-record-warming-temporarily-hits-15degc>

- **Küresel İklim Eylemi Yıllığı (Yearbook of Global Climate Action 2024):** UNFCCC tarafından yayımlanan belge iklim değişikliği ile mücadelede toplum çabaları, ilerlemeler, zorluklar, paydaş katılımı, uyum ve azaltım stratejileri, finansman mekanizmaları ve iklim eylemindeki yenilikçi yaklaşımlar gibi temel hususları ele almaktadır.
- **Karbon Kredilendirme Projelerinin Elde Ettiği Emisyon Azaltımlarının Sistemik Olarak Değerlendirilmesi:** 14 Kasım'da Nature Communications'da yayımlanan çalışma, 2346 karbon azaltım projesine dair 14 araştırma ve karbon kredisi verilmeden gerçekleştirilen benzer saha müdahalelerini inceleyen 51 çalışmayı sentezlemiştir. Araştırma bulguları karbon kredilerinin yalnızca %16'sından daha azının gerçek emisyon azaltımlarını temsil ettiğini tahmin etmektedir. Çalışmanın ortak yazarlarından Dr. Lambert Schneider, mevcut kanıtların birçok karbon kredisinin gerçek emisyon azaltımlarıyla desteklenmediğini gösterdiğini, bu sorunların Paris Anlaşması Madde 6 kapsamında devam etmesi halinde iklim hedeflerine ulaşma çabalarını etkileyebileceğini ve piyasanın bütünlük sorununun çözülmesi gerektiğini aktardı.⁶¹
- **Paris Agreement Article 6 Implementation Status Report:** The Paris Agreement Article 6 Implementation Partnership (A6IP) Center tarafından yayınlanan rapor mevcut durumu ve uygulamaya dönük zorlukları ortaya koymaktadır.
- **Guide for Including Nature in NDCs:** Nature4Climate koalisyonunun yayınladığı ve Ulusal Katkı Beyanlarına (NDC) doğanın nasıl dahil edilebileceğini konu olan rehberin ikinci baskısı, 2025 NDC'lerinin revizyonu ve uygulanmasında yer alan ulusal politika yapıcılara ve teknik uzmanlara yardımcı olmak için geliştirildi. COP 29'daki tartışmaları desteklemek için hazırlanan rehber, bu yönde etkili bir şekilde ilerlemek için 15 önerinin yanı sıra ek kaynaklar ve vaka çalışmaları içeriyor.
- **Kömürden Temiz Enerjiye Geçiş Hızlandırmak: Kömür Geçiş Komisyonu'nun İlk Raporu ve Önerileri:** Fransa'nın COP28'de başlattığı ve kömürden temiz enerjiye adil geçişleri kolaylaştırmak için başlattığı Kömür Geçiş Hızlandırıcısı'nın bir parçası olarak kurduğu Kömür Geçiş Komisyonu'nun raporu kömürden temiz enerjiye geçiş hızlandırmak için fırsat, zorluk ve potansiyel politika çözümlerine odaklanmaktadır.
- **Temiz Enerji Eylem Planı:** Birleşik Krallık Hükümeti'nin başkanlık ettiği ve uluslararası kamuoyunun desteğini temiz enerji geçişine ve etkisi azaltılmamış (*unabated*) fosil yakıtlardan çıkışa yönlendirmeyi hedefleyen Temiz Enerji Geçiş Ortaklığı (CETP) 2025-2026 Eylem Planı'nı yayınladı. Plan'da, gelişmekte olan market ve ekonomilerde temiz enerji için uluslararası kamu finansmanının niceliğini ve kalitesini artırmak üzere atılacak adımlar yer almaktadır.

F. TÜSİAD & COP29:

UNFCCC'ye akredite edilmiş bir iş dünyası kuruluşu olarak TÜSİAD 2008'den bu yana COP toplantılarına çeşitli etkinliklerle katkı sağlamaktadır. Bu sene gerçekleştirilen TÜSİAD yan etkinlikleri ile ilgili bilgilendirme aşağıda özetlemektedir:

⁶¹<https://www.theguardian.com/environment/2024/nov/24/cop29s-new-carbon-market-rules-offer-hope-after-scandal-and-deadlock>

13 Kasım 2024 - “Sektörel Perspektiften Türkiye'de İklim Geçişinin Finansmanı” Yan Etkinliği

Deloitte Pavilyonu’nda TÜSİAD’ın ev sahipliğini yaptığı Chapter Zero Türkiye ve Deloitte işbirliğinde gerçekleşen etkinlikte iklim eylemi ve yeşil finansman konusundaki iyi uygulamalar, bu alanda karşılaşılan zorluklar ve bu zorlukları aşma yöntemleri ele alındı. **Deloitte Türkiye Ortağı Murat Günaydın’ın moderatörlüğünde gerçekleşen etkinliğin konuşmacıları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İklim Değişikliği Başkanlığı Başkan Yardımcısı Mehrali Ecer, Garanti BBVA International NV Sürdürülebilirlik Müdürü İrmak Kara Gül, Fiba Grup Sürdürülebilirlik (ESG) Direktörü Yasemin Sıralı, BEKO Küresel Sürdürülebilirlik Direktörü Özlem Ünlüer** oldu.

15 Kasım 2024 - “Temiz Enerji Geçişinin Hızlandırılması” Yan Etkinliği

Türkiye Pavilyonu’nda gerçekleştirilen etkinliğin moderatörlüğünü **TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi ve Enerji, Çevre ve İklim Değişikliği Yuvarlak Masası Başkanı Cevdet Alemdar** üstlenirken, **WindEurope CEO’su Giles Dickson, UN Global Compact Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Cemal Dördüncü, Deloitte Türkiye Strateji Başkanı & Şirket Ortağı Elif Düşmez Tek ve Erciyas Holding CEO’su Kamil Emre Erciyas** konuşmacı olarak yer aldı. Etkinlikte, temiz enerji geçişinin önündeki darboğazlar, rüzgar enerjisi tedarik zincirinde Türkiye’nin rolü, yüksek emisyonlu sektörlerde karbonsuzlaşma öncelikleri; elektrifikasyon ve kesintili enerji kaynaklarının payının artışı ve şebekelerin değişen yapısı karşısında dijitalleşme ve yapay zekanın rolü; iklim değişikliğinin yol açtığı sosyo-ekonomik riskler ve adil geçiş için yapılması gerekenler tartışıldı.

Uluslararası Enerji Ajansı İcra Direktörü Dr. Fatih Birol, temiz enerji ekonomisinin on yıl içinde ham petrol pazarıyla eşit büyüklüğe ulaşacağına; tüm ticaret ve ekonomide emtiaların payı küçülürken teknolojilerin payının artacağına dikkat çekti. Birol, Avrupa’nın uzun süredir iklim değişikliğinin şampiyonu olmasına karşın temiz enerji teknolojilerinde Çin, ABD ve Hindistan’ın gerisinde kaldığını ifade etti. Avrupa’nın rekabet avantajına sahip olduğu rüzgar enerjisi, elektrolizör ve ısı pompaları gibi alanlarda liderlik yarışına girebilmek için partnerliklere ihtiyaç duyduğunu vurgulayan Birol, Türkiye’nin bu alanda AB’ye önemli fırsat ve tamamlayıcı unsurlar sunduğunu ve bu kapsamda AB-Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerinin yakınlaşmasının ve Gümrük Birliği’nin yeniden ele alınmasının herkes için faydalı olacağını söyledi.

Etkinliğin canlı yayın kaydına [buradan](#) erişilebilmektedir.

16 Kasım - “Vizyondan Eyleme: Yeşil Dönüşüme Yön Veren İş Stratejileri” Yan Etkinliği

Türkiye Pavilyonu’nda gerçekleştirilen ve iklim geçişi planlaması, adil geçiş, teknoloji ve inovasyon, enerji geçişi gibi yeşil dönüşümün farklı boyutlarının iş dünyası perspektifinden ele alındığı etkinliğin moderatörlüğünü **TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi ve Enerji, Çevre ve İklim Değişikliği Yuvarlak Masası Başkanı Cevdet Alemdar** yaptı. **Tekfen Holding Grup Şirketler Başkanı Hakan Göral, Schneider Electric Türkiye ve Orta Asya Güç Sistemleri Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Özalp ve EBRD Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Ekonomik Kapsayıcılık Direktörü Barbara Rambousek** etkinliğin konuşmacıları oldu.

Etkinliğin hedef ve kapsamını özetlediği konuşmasında **Cevdet Alemdar**, “Küresel sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlandırmak için, 2019 seviyelerine kıyasla 2030 yılına kadar küresel sera gazı emisyonlarının en az %43 oranında azaltılması gerekiyor. Bu hedef, iş yapma biçimlerimizde derinlemesine bir değişim anlamına geliyor. Bu doğrultuda, oturumumuzda yeşil dönüşümde karşılaşılan temel zorlukları ve bu zorlukların iş dünyasında

nasıl aşıldığını çeşitli perspektiflerden ele almayı hedefledik. Enerji dönüşümünden kaynak verimliliğine, iş birliğinin stratejik ve kilit rolünden adil geçiş ve kapsayıcı büyümeye kadar geniş bir yelpazede değerlendirmelerde bulunduk.” ifadelerine yer verdi.

Etkinliğin canlı yayın kaydına [buradan](#) erişilebilmektedir.

**“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29)’nın Ardından”
adlı bu bilgi notu TÜSİAD Genel Sekreterliği bünyesinde Sanayi ve Sektörel Politikalar Bölümü
Uzmanları Özge Ulu ve Elif Taşyürek tarafından hazırlanmıştır.**